

Nr 17

Lagutskottets betänkande i anledning av motion angående ändring av bestämmelserna rörande sekundosuccession.

Motionen

Yrkande

I motionen 1974:1266 av herr Persson i Heden (c) yrkas att riksdagen beslutar sådan lagändring att i barnlöst äktenskap, där makarna avlider inom en tid av ett år och där boets tillgångar understiger fyra gånger gällande basbelopp, tillgångarna delas lika mellan de båda avlidna makarnas arvingar på samma sätt som skulle ha skett om tillgångarna överstigit fyra gånger basbeloppet.

Motivering

I motionen erinras inledningsvis om att den efterlevande i barnlöst äktenskap enligt gällande lag äger rätt att fritt disponera dödsboets tillgångar om dessa inte uppgår till högre värde än fyra gånger gällande basbelopp. I princip är denna regel enligt motionärens mening helt riktig och socialt väl motiverad. Lagens bestämmelser innebär emellertid också i sådana fall att, när den efterlevande avlider, dennes arvingar ärver makarnas hela efterlämnade kvarlåtenskap, medan den först avlidne makens arvingar står helt utan arvsrätt. Sistnämnda regel ter sig enligt motionären inte särskilt rättvis, om makarnas dödsfall inträffar inom en kort tidsrymd. Det kan också, hävdar motionären, konstateras att regeln skapat svårigheter och slitningar mellan arvsberättigade och icke arvsberättigade släktingar till de avlidna.

Enligt motionärens mening bör ärvdabalken därför kompletteras med en bestämmelse som fastställer att i barnlöst äktenskap, där båda makarna avlider inom en tid av ett år, skall boets tillgångar delas lika mellan båda de avlidna makarnas arvingar även om tillgångarna vid den först avlidnes död understeg fyra gånger då gällande basbelopp.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från Göta hovrätt och Kammarkollegium. På utskottets begäran har vidare yttrande avgivits av Sveriges advokatsamfund.

Gällande rätt m. m.

Den av motionären åberopade bestämmelsen om efterlevande makes rätt att av dödsboet alltid utfå medel med ett belopp som motsvarar fyra gånger gällande basbelopp återfinns i 13 kap. 12 § giftermålsbalken (GB). Stadgandet är en *hodelningsregel* och får ses mot bakgrunden av att make inte har arvsrätt om bröstarvinge finns.

I stadgandets ursprungliga, år 1920 antagna lydelse föreskrevs endast

rätt för efterlevande make att, om den egendom som tillkom maken var ringa, av giftorättsgodset alltid "uttaga nödigt bohag ävensom arbetsredskap och andra lösören, som erfordras till fortsättande av hans näring, även om därigenom arvingarnas lott skulle lida inskränkning". Denna regel kvarstår oförändrad i 13:12 första stycket. För att undvika en splittring av bon med ringa tillgångar och för att vid makes död möjliggöra en sammanhållning av det gemensamma hemmet infördes år 1928 samtidigt med att arvslagen antogs – i GB 13:12 ett andra stycke vari stadgades att den efterlevande maken fick rätt att överta boet intill en viss värdegräns. Denna var ursprungligen 3 000 kr. (den s. k. trelusenkronorsregeln). Beloppet höjdes år 1952 till 6 000 kr. Stadgandet fick sin nuvarande utformning genom en lagändring år 1969. Värdegränsen bestämdes då till fyra gånger basbeloppet. Enligt stadgandets nuvarande lydelse äger efterlevande make av giftorättsgodset, såvitt det räcker, städse bekomma egendom till så stort värde, att den jämte egendom, som må enskilt tillhöra honom, motsvarar fyra gånger det vid tiden för dödsfallet gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Basbeloppet är för närvarande 8 500 kr. Fyra basbelopp utgör således i dag 34 000 kr. Enligt tredje stycket i GB 13:12 gäller regeln dock inte, om den avlidne efterlämnar barn under 16 år som inte är barn också till den efterlevande maken.

I fråga om makes *arvsrätt* gäller i ärvdabalken (ÄB) alltså den ordning som infördes genom 1928 års lag om arv. Efterlevande make har sålunda inte arvsrätt, när bröstarvingar finns. Saknas däremot sådana arvingar har make enligt 3 kap. ÄB arvsrätt efter den avlidne maken. Makens arvsrätt omfattar hela kvarlåtenskapen, både den avlidnes giftorättsgods och hans enskilda egendom (3:1). Genom bestämmelser om rätt till sekundosuccession för den avlidnes skyldemän (fader, moder, syskon eller syskons avkomling) får makens rätt till kvarlåtenskapen naturen av s. k. fri förfoganderätt, dvs. han får förfoga över egendomen men inte testamentera bort den. Arvsrätten består även om den efterlevande ingår nytt äktenskap. Reglerna om sekundosuccession innebär vidare att tillgångarna vid den sist avlidne makens bortgång i princip skall fördelas med hälften på den först avlidnes skyldemän och hälften på den sist avlidnes arvingar. I 3:7 ÄB stadgas dock det viktiga undantaget att om efterlevande make jämlikt 13:12 GB ägt erhålla hela kvarlåtenskapen efter den först avlidne skall vad som i 3 kap. ÄB föreskrivs om rätt för den först avlidnes arvingar i boet efter den sist avlidne ej gälla.

Frågans tidigare behandling

Lagberedningen ansåg sig i sitt förslag till lag om arv (SOU 1925:43) ej kunna föreslå arvsrätt för efterlevande make vid sidan av bröstarvinge utan sökte (s. 155) bereda den efterlevande maken ökat skydd mot de olägenheter, som kunde vara förbundna med splittringen av ett ringa bo,

genom tillägg till 13:12 GB av den ovannämnda tretusenkronorsregeln.

I betänkandet föreslog lagberedningen vidare beträffande skyldemans arvsrätt i förevarande hänseende en regel i 2 kap. 7 §, som i sak helt överensstämmer med den i det föregående redovisade, nu gällande regeln i 3:7 ÄB. I motiveringen anförde lagberedningen (s. 201) följande.

När vid den först avlidne makens död läget är sådant, som i GB 13:12 avses, bör enligt beredningens mening efterlevande maken äga taga boet med full frihet från alla anspråk från arvingarna till den först avlidne. I dylika fall komma, särskilt när den efterlevande är hustrun eller en man vid mera framskriden ålder, tillgångarna i boet vanligen att i väsentlig omfattning tagas i anspråk för den efterlevandes konsumtion. Det intresse för upprätthållandet av en arvsrätt till förmån för skyldemän av andra parentelen vid efterlevande makens död, som eljest kan antagas hava förelegat hos den först avlidne, kan ej antagas hava varit för handen i dessa fall. Även synes det beredningen olämpligt att i fråga om så ringa bon bestämmelserna i övrigt i detta kap. bringas till tillämpning. Beredningen föreslår därför, att om efterlevande maken ägt, med tillämpning av stadgandena i 13 kap. 12 § giftermålsbalken, vid bodelning efter den först avlidne bekommen hela kvarlätenskapen, skola, även om maken begagnat sig av den arvsrätt, som enligt detta kap. tillkommer honom, och bodelning ej skett, den först avlidne makens arvingar ej äga vid efterlevande makens död taga del i hans bo.

Frågan om makes skydd mot splittring av boet blev ånyo aktuell i samband med behandlingen av *ärvdabalkssakkunnigas* år 1954 avgivna betänkande (SOU 1954:6) Ärvdabalk. De sakkunniga föreslog i betänkandet bl. a. införandet av full arvsrätt för barn födda utom äktenskapet. På grundval av de sakkunnigas förslag lade Kungl. Maj:t i remiss till lagrådet fram förslag till ny ärvdabalk.

Lagrådet uttalade i yttrande över förslaget att principiella skäl inte längre i och för sig borde hindra att utomäktenskapliga barn i arvsrättsligt hänseende likställdes med barn i äktenskap. Emellertid ansåg lagrådet att det borde anstå med frågans lösning till dess efterlevande makens ställning blivit stärkt i mer väsentlig grad än som föreslagits av ärvdabalkssakkunniga.

Departementschefen förklarade, när lagrådets yttrande anmälades i statsrådet, att han godtog lagrådets uppfattning. Trots de starka principiella skälen för att i arvsrättsligt hänseende likställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap ansåg departementschefen därför någon lagändring på denna punkt ej då böra vidtas. I propositionen (1958:35) med förslag till ny ärvdabalk framlades således inga förslag om ändrade arvsregler för barn födda utom äktenskapet. Departementschefen erinrade emellertid om att familjerättskommittén hade i uppdrag att utreda frågan om efterlevande makes rätt i boet.

Familjerättskommittén föreslog i sitt år 1964 avgivna betänkande Äktenskapsrätt I (SOU 1964:34) samma reform som ärvdabalkssakkunniga, vad beträffar u.ä. barns arvsrätt. Vidare föreslog kommittén nya regler för att trygga den efterlevande maken vid bodelning efter andre makens död, bl. a. att beloppet 6 000 kr. skulle höjas till 10 000 kr. och

att make skulle få företrädesrätt till pension. Därjämte tillförsäkrades i ny föreslagen lydelse av 3 kap. ÄB efterlevande make utöver giftorätt nyttjanderätt till hälften av den dödes kvarlåtenskap.

Vid remissbehandlingen av betänkandet blev den föreslagna ändringen i ÄB starkt kritiserad. Däremot hade remissinstanserna inget att erinra mot att beloppet 6 000 kr. i 13:12 GB höjdes. Flera remissinstanser föreslog dock en kraftigare höjning än den kommittén föreslagit, och några instanser ansåg att beloppet borde värdesäkras genom att värdegränsen anknöts till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

I propositionen (1969:124) med förslag till ändringar i bl. a. giftermålsbalken anförde *departementschefen*, såvitt nu är i fråga, bl. a. att mera principiella frågor om makars arvsrätt fick prövas vid den översyn av den centrala lagstiftningen på familjerättens område som inom kort skulle komma till stånd (se familjelagssakkunnigas direktiv nedan). Vad som kunde övervägas i förevarande sammanhang var endast mindre ingripande lagändringar som kunde tillgodose välgrundade sociala önskemål utan att fördenskull rubba grundvalarna för arvsordningen. Starka sociala skäl talade enligt departementschefens mening för att efterlevande makes ställning förbättrades i fall då behållningen i boet är av jämförelsevis begränsad storlek. Departementschefen fann, att ett förbättrat skydd för efterlevande make kunde åstadkommas inom ramen för 13:12 GB, och anförde vidare följande.

Nuvarande värdegräns, 6 000 kr., tillkom år 1952. Det är uppenbart att detta belopp numera är för lågt för att skydda ens ganska små hem mot splittring. Enbart penningvärdets utveckling motiverar en större höjning av beloppet än familjerättskommittén har förordat. Man bör enligt min mening försöka använda bodelningsregeln till att ge efterlevande make ett så gott skydd som möjligt, men samtidigt måste man se till att bodelningsregeln inte får ett sådant innehåll att den i praktiken slår sönder arvsordningen. Jag vill därför inte gå så långt som skånska hovrätten har gjort i sitt remissyttrande över familjerättskommitténs betänkande, men en höjning till 20 000 à 25 000 kr. i nuvarande penningvärde förefaller mig rimlig. Värdegränsen bör, såsom har föreslagits under remissbehandlingen, anknytas till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring så att den automatiskt följer förändringar i penningvärdet. Jag förordar att värdegränsen bestäms till fyra basbelopp vilket för närvarande motsvarar 23 200 kr.

Riksdagen (1LU 1969:52) antog den föreslagna lagändringen.

Familjelagssakkunniga

Familjelagssakkunniga (direktiv Ju 1970:52) har tillkallats med uppdrag att verkställa utredning angående den familjerättsliga lagstiftningen. Enligt direktiven skall de sakkunniga överväga även vissa arvsrättsliga frågor. Härom anföras i direktiven bl. a. följande.

Vid en reform av giftorättsinstitutet kommer man med nödvändighet in på frågan om makes ställning i arvsrättsligt hänseende. Till en början kan konstateras, att den nuvarande ordningen med en kombination av

giftorätt och arvsrätt för efterlevande make inte är alldeles självklar. Reduceras giftorättsinstitutets betydelse, skulle det kunna vara tänkbart att slopa bodelningen vid dödsfall och kompensera efterlevande make genom arvsrätt. Därmed är man inne på frågan om man bör ändra den nuvarande ordningen enligt vilken bröstarvingar ärver före efterlevande make.

Normalt sett har efterlevande make stått den döde minst lika nära som den dödes bröstarvingar. Efterlevande maken är ofta gammal då dödsfallet inträffar. Hans eller hennes behov av att få tillgodogöra sig kvarlåtenskapen är i allmänhet större än barnens, eftersom barnen regelmässigt är vuxna och kan försörja sig själva. I de flesta fall betyder arvet inte mycket för barnens försörjning. En undersökning av de under år 1967 inregistrerade bouppteckningarna har sålunda visat, att 60 % av de dödsbon där efterlevande make finns har en behållning som understiger 40 000 kr. Även om kvarlåtenskapen inte är stor kan det dock betyda mycket för den efterlevande maken, om han får överta kvarlåtenskapen, eftersom han därmed kan sitta i orubbat bo. Redan nu torde f. ö. ganska ofta förekomma, att barnen avstår från att ta ut sina arvslotter så att den efterlevande maken skall kunna komma i åtnjutande av denna förmån. Även om många skäl talar för att efterlevande makes ställning bör förstärkas i arvsrättsligt hänseende kan man knappast gå hur långt som helst härvidlag. En utväg att lösa intressekollisionen mellan make och barn kan vara att bygga vidare på den bodelningsregel som finns i det förslag om arvsrätt för utomäktenskapliga barn som nyligen remitterats till lagrådet. Bodelningsregeln i förslaget innebär att efterlevande make i allmänhet är garanterad att i den mån boet förslår få egendom till ett värde motsvarande fyra basbelopp (f. n. 24 000 kr.). Vid bestämmande av beloppsgränsen hade jag sympatier för att garantera efterlevande make en större andel, men jag ansåg mig av hänsyn till arvsordningen inte kunna gå längre inom ramen för en så begränsad reform som det då var fråga om. I det sammanhang som nu är aktuellt möter inget hinder att ompröva vare sig beloppet eller andra moment i bodelningsregeln.

Många gånger tar makarna själva genom inbördes testamente ställning till hur egendomen skall fördelas vid den ena makens död. Inbördes testamenten ger större möjligheter att komma fram till en lämplig fördelning av kvarlåtenskapen i det särskilda fallet än arvsrättsliga regler som naturligen måste vara ganska schematiska. Det finns all anledning för samhället att främja ordningen med inbördes testamenten. Emellertid stöter man på en svårighet om makarna har barn. Enligt gällande lag har nämligen bröstarvingar rätt till laglott motsvarande halva arvslottens. Innebörden av laglottsrätten är främst att den laglotsberättigade inte behöver finna sig i att hans laglott kränks genom testamentariska förordnanden. Laglotten kan alltså lägga hinder i vägen för ett fullständigt genomförande av ett inbördes testamente. Vid en reform av laglotsinstitutet måste emellertid ett speciellt problem beaktas. Har den döde minderårigt barn eller vuxet barn som är handikappat bör barnets anspråk på bidrag till kostnader för uppfostran eller uppehälle inte behöva vika för efterlevande makes intressen. De anförda synpunkterna leder till att de sakkunniga bör överväga om man lämpligen kan ersätta laglotsinstitutet med en rätt för vissa kategorier av barn till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen. Sådant underhållsbidrag måste i så fall få en schematisk konstruktion.

Vid behandlingen av frågan om makes arvsrätt måste de sakkunniga även granska det nuvarande systemet med sekundosuccession, dvs. rätt

för vissa av den först avlidne makens arvingar, de s. k. sekundo-successorerna, att få del i den sist avlidne makens kvarlåtenskap. Systemet är relativt invecklat och leder dessutom inte alltid till det åsyftade resultatet, att trygga sekundosuccessorernas rätt, eftersom den efterlevande maken kan förbruka sitt arv. Mycket talar för att systemet bör utmönstras ur den arvsrättsliga lagstiftningen. De sakkunniga bör vidare undersöka om reglerna om den s. k. istadarätten kan jämkas så att man undgår sådana från rättvisesynpunkt mindre tilltalande effekter som att exempelvis barnbarn får olika arvslotter.

Förslag från familjelagssakkunniga i hithörande frågor torde vara att vänta tidigast under år 1975.

Remissvaren

Kammarkollegiet tillstyrker en ändring av gällande bestämmelser men föreslår en annan lösning av problemet än motionären. *Sveriges advokatsamfund* anser att motionen bör överlämnas till familjelagssakkunniga för beaktande. *Göta hovrätt* slutligen avstyrker bifall till motionen.

Göta hovrätt anser att de skäl som lagberedningen år 1925 anförde för den numera i ÄB 3:7 upptagna regeln om undantag från bestämmelsen om secundosuccession alltså äger giltighet. De ändringar som GB 13:12 andra stycket undergått sedan stadgandets tillkomst har huvudsakligen betingats av förändringar i penningvärdet och bör inte i och för sig föranleda en ändring av de successionsrättsliga reglerna i ÄB. Någon sådan ändring har tydligen heller icke av lagstiftaren ansetts påkallad vid de tillfällen GB 13:12 andra stycket varit föremål för översyn. Det är givetvis enligt hovrätten förståeligt om makes arvingar som blir utan arvsrätt finner den av motionären kritiserade regeln orättvis. Hovrätten ifrågasätter emellertid om man löser detta spörsmål endast genom att införa en särregel för det fall att båda makarna avlider inom en tid av ett år. En sådan regel synes hovrätten snarare ägnad att i onödan komplicera arvsordningen. Härtill kommer att frågan om makes arvsrätt och om secundosuccession för närvarande är föremål för utredning av familjelagssakkunniga. Hovrätten anser sig därför inte kunna tillstyrka den föreslagna ändringen.

Sveriges advokatsamfund finner i likhet med motionären att de nu gällande reglerna stundom kan leda till mindre tillfredsställande resultat. Uppgår behållningen i den först avlidne makens dödsbo till exempelvis 31 000 kr. (mindre än fyra gånger det nuvarande basbeloppet), äger den först avlidnes arvingar ingen rätt till andel i den efterlevandes kvarlåtenskap; om behållningen i stället utgör 33 000 kr., delas den efterlevandes kvarlåtenskap mellan de båda sidorna.

Samfundet understryker att stadgandet i 13:12 GB har tillkommit av sociala skäl; man har i mindre dödsbon velat förstärka efterlevande makens ställning i förhållande till arvingarna. Samma synpunkter kan enligt samfundet inte återopas när det gäller konkurrensen mellan den först avlidnes och den sist avlidnes arvingar om kvarlåtenskapen efter den sist avlidne. Emellertid ifrågasätter samfundet om den av motionären anvisade vägen för åstadkommande av ändring härutinnan är den rätta.

Låter man tillämpningen av 3:7 ÄB bli beroende av en sådan ettårsperiod som motionären föreslår, kan lätt gränsfall uppkomma med ur materiell rättvisesynpunkt otillfredsställande resultat. Frågan är om det inte vore mera rationellt att helt avskaffa bestämmelsen i 3:7 ÄB. Samfundet anser att motionen inte bör föranleda annan åtgärd än att den överlämnas till familjelagssakkunniga för att beaktas vid det fortsatta arbetet med en reform av de nuvarande reglerna om makes arvsrätt.

Kammarkollegiet, som till sitt yttrande fogat en inom kollegiet upprättad promemoria, anför följande.

När det i en riksdagsmotion föreslås en mindre ändring av ett visst system i gällande lagstiftning och då enligt direktiven för en pågående utredning "mycket talar för att systemet bör utmönstras" ur lagstiftningen, borde det enligt kollegiet ligga närmast till hands att i ett yttrande över det i motionen framlagda förslaget hänvisa till den pågående utredningen. Kollegiet - som inte kan sägas sakna erfarenhet, när det gäller allmänhetens inställning till rätten för tidigare avliden makes efterarvingar till sekundosuccession - delar emellertid ej den uppfattning som kommit till uttryck i direktiven för familjelagssakkunniga. Kollegiet anser nämligen starka skäl föreligga för ett bibehållande av institutet sekundosuccession. Samtidigt kan kollegiet biträda motionärens uppfattning att den år 1970 ikraftträdde ändringen av bestämmelserna i 13 kap. 12 § giftermålsbalken, genom vilken den s. k. basbeloppsregeln infördes, påkallar en ändring av gällande bestämmelser om sekundosuccession. Kollegiet anser emellertid att ändringen bör genomföras på annat sätt än det i motionen föreslagna. Med motionärens förslag skulle det även i fortsättningen bli en ren tillfällighet, såsom dagen och kanske även tiden på dagen för makarnas död, som blir avgörande för rätten till sekundosuccession. Detta och även det förhållandet, att man bör söka undvika obilliga följder för den först avlidne makens avkomlingar och ej endast för hans släktingar i andra parentelen till vilken sekundosuccessorerna hör, talar enligt kollegiet för en lagändring i enlighet med vad som föreslagits i promemorian.

Eftersom det synes dröja innan riksdagen får tillfälle att taga ställning till frågan om sekundosuccessionssystemet skall avskaffas genom en ändring av ärvdabalken och den redan vidtagna ändringen av 13 kap. 12 § giftermålsbalken visat sig ha för först avliden makes släktingar i första och andra parentelen synnerligen obilliga följder, anser kollegiet det påkallat med en lagändring ägnad att motverka dessa följder. Kollegiet anser därjämte läget vara sådant att det i likhet med vad som var fallet år 1920 beträffande makes arvsrätt - även om läget då med hänsyn till ikraftträdande av giftermålsbalken var annorlunda - kan anses motiverat med en lagstiftning, ehuru den eventuellt endast kommer att gälla för en kortare tidsperiod och därför närmast blir att betrakta såsom provisorisk.

I *promemorian* anføres bl. a. att basbeloppsregeln får anses ha sådana konsekvenser, att det är motiverat med en lagändring. En dylik

lagbestämmelse bör emellertid ej begränsas till att avse de fall, där efterlevande make avlider inom ett år. Man behöver bara tänka på den situationen att efterlevande maken, när ett år förflutit från andra makens död, är hjärndöd och kanske ligger i respirator. Det får även enligt promemorian anses otillfredsställande, när rena tillfälligheter avgör, hur ett arv kommer att slutligt fördelas. Det bör därför vara så reglerat, att man redan vid bouppteckningen efter den först avlidne maken kan säga, att om dennes sekundosuccessorer (till vilka i de fall basbeloppsregeln tillämpats även bör räknas hans bröstarvingar som ej jämväl är efterlevande makes avkomlingar) överlever den efterlevande maken, föreligger det, oavsett när dödsfallet inträffar, rätt till sekundosuccession. Vidare bör, såsom nämnts, rätten till sekundosuccession omfatta ej endast fader, moder, syskon eller syskons avkomlingar utan även genom basbeloppsregeln uteslutna bröstarvingar, som ej jämväl är den efterlevande makens avkomlingar, varjämte efterarvingar (såväl i första som andra parentelen) bör erhålla all kvarlåtenskap, i de fall efterlevande maken ej efterlämnat annan arvinge än arvsfonden. Slutligen bör såsom även nämnts av rent praktiska skäl och för att förenkla utredningen av dödsbon med ringa behållning rätt till sekundosuccession ej inträda om behållningen i bouppteckningen efter den först avlidne inte motsvarar ett basbelopp. I dylika fall bör alltså även den tidigare avlidne makens bröstarvingar vara uteslutna från sekundosuccession och kvarlåtenskapen, i fall den efterlevande maken i avsaknad av arvsberättigade anförvanter såsom sin arvinge efterlämnat arvsfonden, tillfalla denna.

Utskottet

I förevarande motion tas upp till behandling vissa frågor rörande s. k. efterarvingars rätt till arv.

Enligt svensk rätt saknar efterlevande make, om bröstarvingar finns, arvsrätt efter den avlidne maken. Den efterlevande maken har i dessa fall endast sin giftorätt. Detta innebär att vid bodelning mellan bröstarvingarna och den efterlevande maken den senare skall -- under förutsättning att boets tillgångar utgörs av enbart giftorättsgods -- erhålla hälften av boets tillgångar. För att undvika splittring av dödsbon med ringa tillgångar och för att vid makes död möjliggöra en sammanhållning av det gemensamma hemmet har en särskild bodelningsregel intagits i 13 kap. 12 § GB. Enligt andra stycket äger efterlevande make alltid av makarnas giftorättsgods få egendom till så stort värde att den jämte egendom, som eventuellt kan tillhöra den efterlevande enskilt, motsvarar fyra gånger det vid tiden för dödsfallet gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Basbeloppet är för närvarande 8 500 kronor. Fyra basbelopp utgör således i dag 34 000 kronor.

Saknar äkta makar bröstarvingar har den efterlevande maken enligt 3 kap. ÄB arvsrätt. Maken leder dock inte utan vidare över all egendom till

sina egna arvingar. Tvärtom bibehåller lagen en arvsrätt för den först avlidnes föräldrar och syskon men uppskjuter arvsrättens inträde till den tidpunkt, då den efterlevande maken dör. Denna uppskjutna arvsföljd benämns vanligen *sekundosuccession*, och arvingarna kallas efterarvingar eller sekundosuccessorer. När vid efterlevande makens död boet skall delas mellan denne makes egna arvingar samt efterarvingarna gäller såsom huvudregel att vardera sidan tar hälften av boet. Om makarna eller en av dem efterlämnat enskild egendom eller boets egendom vid den sist avlidnes frånfälle av särskild anledning stigit eller sjunkit i värde i förhållande till det värde egendomen hade vid den först avlidnes död, gäller speciella regler. Vidare gäller enligt 3 kap. 7 § ÄB det viktiga undantaget från huvudregeln att om efterlevande make jämlikt den i föregående stycke redovisade regeln i 13:12 GB skulle ha fått hela kvarlåtenskapen, om bodelning skett efter den döde, så behöver den efterlevande makens arvingar inte vid dennes död dela med sig något av boet till den först avlidne makens släktingar utan får behålla alltsammans och fördela det efter vanliga arvsregler.

I motionen kritiseras sistnämnda regel. Att efterlevande make alltid skall få dödsboets hela kvarlåtenskap, om dess värde inte överstiger fyra gånger basbeloppet, anser motionären i och för sig socialt väl motiverat. Däremot ter sig enligt motionären bestämmelsen i 3:7 ÄB knappast rättvis, särskilt när makarna avlider inom kort tidsrymd. Motionären yrkar därför att riksdagen skall besluta att undantagsregeln i 3:7 ÄB inte skall vara tillämplig när makarna avlider inom en tid av ett år.

Utskottet anser att syftet med motionen är behjärtansvärt. De nu gällande reglerna kan såsom motionären påpekar stundom leda till mindre tillfredsställande resultat. Uppgår behållningen i den först avlidnes dödsbo i dag till exempelvis 33 000 kronor, har den först avlidnes släktingar ingen rätt till del i den efterlevandes kvarlåtenskap. Om behållningen vid den först avlidnes frånfälle i stället uppgår till 35 000 kronor, delas den efterlevandes kvarlåtenskap lika mellan de båda släkterna. Särskilt om tiden mellan makarnas frånfälle är kort är det förstäeligt om i det förstnämnda fallet den först avlidnes arvingar finner bestämmelsen orättvis. Den av motionären föreslagna ändringen skulle emellertid ytterligare komplicera de redan tidigare invecklade reglerna om sekundosuccession. Härtill kommer att man inte heller med motionärens tidsregel skulle undgå gränsfall med från rättvisesynpunkt otillfredsställande resultat. I remissvaren har också förordats andra lösningar på problemet. Utskottet vill vidare erinra om att familjelagsakkunniga, såsom framgår av det föregående (s. 5), enligt sina direktiv har att granska det nuvarande systemet med sekundosuccession och att i direktiven utsågs att mycket talar för att systemet bör utmönstras ur lagstiftningen. Utskottet kan därför inte tillstyrka den föreslagna lagändringen. De i motionen och remissvaren framförda synpunkterna finner utskottet dock värda att beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Utskottet förordar därför att motionen jämte utskottets betänkande överlämnas till familjelagsakkunniga.

På grund av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen i anledning av motionen 1974:1266 hos Kungl.
Maj:t anhåller att motionen jämte detta betänkande överlämnas till familjelagssakkunniga för beaktande.

Stockholm den 3 maj 1974

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Hammarberg (s), Lidgard (m), Sundelin (s), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Andersson i Södertälje (s), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), Winberg (m), fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Tillander (c) och fru Karlsson (c).